

Kompetensförsörjning inom vård och omsorg

Staten har ett övergripande ansvar för att säkerställa att det utbildas olika yrkesgrupper som kan arbeta inom hälso- och sjukvården. Arbetsgivaren har ett stort ansvar för kompetensutveckling. Det behövs en långsiktig utbildningsplan för att tillgodose framtida rekryteringsbehov inom vård- och hälsovård med ökad kvalitet och ökad personaltäthet. Det är viktigt att det finns en framförhållning i relation till framtida behov inom regioners och kommuners hälso- och sjukvård.

Nationella vårdkompetensrådets övergripande uppdrag är att långsiktigt samordna, kartlägga och verka för att effektivisera kompetensförsörjning av personal inom hälso- och sjukvården och tandvården. Men den statliga styrningen av kompetensförsörjningen inom sjukvården behöver stärkas. Brister i ledning och styrning nationellt skapar återkommande brist på olika kompetenser. Centralt i uppdraget bör vara att kartlägga grundutbildningarnas dimensionering, dvs. antal studenter och grundutbildningarnas innehåll. Utifrån det går det att fortlöpande ta ställning till behov av förändring utifrån vårdens och samhällets utveckling, vidareutbildningarnas dimensionering och utformning, principiella övergripande kompetenskrav för vårdens professioner, drivkrafter för utvecklingen av nya arbetssätt och fördelning av arbetsuppgifter.

Även äldreomsorgen bör ingå i en sådan övergripande kartläggning.

Universitetskanslersämbetet, Myndigheten för yrkeshögskolan och Skolverket konstaterar i en delrapport att det finns minst 42 000 personer som har en undersköterskeutbildning, men som inte arbetar inom vård och omsorg.¹ Även om kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen är ett kommunalt ansvar så behövs nationellt stöd för att säkerställa jämlikheten i hela landet. Det finns ett stort behov av en kompetensplan för undersköterskor – särskilt eftersom den demografiska utvecklingen och behovet av kompetensförsörjning där är väl känt. Det är viktigt att veta exakta prognoser på kort och längre tid, till exempel formulerat för en fem-, tio- och tjugofemårsperiod framåt hur behovet av undersköterskor inom äldreomsorgen ser ut och utfärda en tydlig planering för att tillgodose detta.

Det finns således behov av att både anställa mer personal och ge ökade möjligheter till kompetensutveckling och karriärvägar. Bemanningen måste planeras utifrån de stora pensionsavgångar som är att vänta. Det är viktigt att det finns en tydlighet kring bemanning och utbildning inom hela landet för att Sverige ska ha en jämlik äldreomsorg.

Vänsterpartiet välkomnar möjligheten att få utbilda sig på arbetstid i form av det så kallade Äldreomsorgslyftet, men vill framhålla att det endast är ett steg på vägen. För att äldreomsorgen på allvar ska lyftas och attrahera arbetskraft som har för avsikt att stanna inom yrket behöver mer göras.

Vänsterpartiets förslag:

- Avsätta utökade budgetmedel för förlängning av utbildning för undersköterskor i enlighet med modellen Äldreomsorgslyftet från 2024.

Möjlighet till betald specialistutbildning för sjuksköterskor i hela landet

Befolkningens vårdbehov förutsätter fler specialistutbildade sjuksköterskor och vårdplatser kräver kompetent personal, inte bara sängar. Bristen på specialistsjuksköterskor är idag ett

¹ UKÄ (2022), Uppdrag att kartlägga och föreslå fler vägar till vårddyrken. Delredovisning.

stort problem nationellt. En högre utbildningsnivå hos den personal som står närmast patienterna innebär avsevärt högre överlevnad och färre komplikationer.

Även bristen på barnmorskor är ett akut problem i hela landet. I Socialstyrelsens rapport för tillgång och efterfrågan på legitimerad personal i hälso- och sjukvård rapporterar samtliga regioner en brist på barnmorskor.² Krisen i förlossningsvården måste mötas med krafttag. Vänsterpartiets mål är ett det ska finnas en barnmorska för varje förlossning. Det skulle bli en rimligare arbetsbelastning och arbetsmiljö, men framför allt tryggare och värdigare förlossningar, om en barnmorska fullt ut kan ansvara för och vara med under hela förlossningen. Då skapas bättre möjligheter att förutse och förhindra komplikationer. Och den som ska föda vet att det finns någon på plats som vet, kan och har tid.

Tillgången till betald specialistutbildning för sjuksköterskor varierar kraftigt. I dag erbjuds det av långt ifrån alla arbetsgivare. En del arbetsgivare kräver även att medarbetare måste jobba kvar ett visst antal år efter sina betalda utbildningar, vilket riskerar skapa ett trögrörligt system.³ För att skapa långsiktighet och övergripande geografisk planerbarhet, tillsammans med möjlighet till personlig frihet, bör utformningen av betald specialistutbildning för sjuksköterskor styras nationellt. Inga krav ska heller åligga den enskilde medarbetaren att jobba kvar en viss tid efter genomgången utbildning.

Ett föregångsexempel är Vårdförbundets modell akademisk specialisttjänstgöring för sjuksköterskor (AST), där specialistutbildningen är en del av anställningen. AST innebär att den enskilde medarbetaren läser vidare till specialistsjuksköterska inom ramen av en tjänst, med full lön och kollektivavtal. Därmed varvas kliniska och teoretiska block och utbildning vävs in som arbetssätt i vårdarbetet.⁴ Det kommer krävas resurser för att en sådan modell ska vara genomförbar i hela landet.

Budgetmedel har tidigare anslagits till att förstärka möjligheten till att fler erbjuds specialistutbildning, efter Vänsterpartiets medverkan. Regeringen och SKR har ett antal år slutit överenskommelser inom hälso- och sjukvården om extra medel till området. I överenskommelserna ingår bland annat öronmärkta medel för att ge möjlighet till vidareutbildning av sjuksköterskor till specialistsjuksköterskor eller barnmorskor. Åren 2020–2022 avsattes 500 miljoner kronor per år, för vidareutbildning av sjuksköterskor till specialistsjuksköterskor eller barnmorskor.

Samtidigt har det visat sig att denna satsning är långt ifrån tillräcklig. Vänsterpartiet föreslår att de öronmärkta medlen i överenskommelser med SKR ska utökas för att vara tillräckliga för att nå målet om att utifrån Vårdförbundets modell erbjuda sjuksköterskor betald specialistutbildning, inklusive barnmorskor, i hela landet.

Vänsterpartiets förslag:

- Likvärdiga villkor till betald specialistutbildning för sjuksköterskor inom samtliga specialiteter som finns listade hos Socialstyrelsen. Budgetmedel: 1,6 miljarder kronor (1,1 miljarder utöver regeringens tidigare satsning).⁵

² Socialstyrelsen (2022) *Bedömning av tillgång och efterfrågan på legitimerad personal i hälso- och sjukvård samt tandvård. Nationella planeringsstödet 2022.*

³ <https://www.vardfokus.se/nyheter/hon-fick-betald-specialistutbildning-blev-skyldig-75-000/>

⁴ Vårdförbundet (2016) *Akademisk specialisttjänstgöring för sjuksköterskor.*

⁵ RUT, Dnr 2022:672.